

नवराजपुर गाउँपालिका

खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्तासमिति व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८१

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति २०८१/०९/०३

नवराजपुर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
नवराजपुर, सिरहा
माधेश प्रदेश, नेपाल

प्रस्तावना :

नवराजपुर गाउँक्षेत्रभित्र स्वच्छ खानेपानीको पहुँच सबै गाउँवासीहरूमा पुर्याउने

उद्देश्यले स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्थापन गर्न खानेपानी सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरूको स्थापना तथा दर्ता गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले नवराजपुर गाउँकार्यपालिकाबाट स्वीकृत भई खानेपानी उपभोक्ता समिति व्यवस्थापन कार्यविधि बनाइएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ: १) यस कार्यविधिको नाम खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८१ रहेको छ ।

२) यो कार्यविधि नवराजपुर गाउँपालिका भित्र लागु हुनेछ ।

३) यो कार्यविधि तत्काल प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: क) 'खानेपानी' भन्नाले स्वच्छ पिउने पानीलाई सम्झनुपर्छ ।

ख) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले नवराजपुर गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनुपर्दछ ।

ग) "समिति" भन्नाले विधानअनुसार गठन भएको खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति सम्झनुपर्दछ

घ) "तोकिएको वा तोकिएबमोजिम" भन्नाले यस कार्यविधिअन्तर्गत बनेको नियम, निर्देशिकामा तोकिएबमोजिम सम्झनुपर्दछ ।

ङ) "संस्थाको सम्पत्ति" भन्नाले मुहान क्षेत्र, त्यस भित्रको भौतिक संरचना तथा समितिको जिम्मामा रहेका अन्य जिन्सी तथा नगदलाई सम्झनुपर्दछ ।

च) सेवा क्षेत्र भन्नाले समितिले तोकेको खानेपानी वितरण गर्ने चार किल्ला सहित तोकिएको सेवा क्षेत्र सम्झनुपर्दछ ।

(छ) "सरसफाइ" भन्नाले गाउँपालिकाक्षेत्र भित्रको ढल तथा फोहोर व्यवस्थापन समेतलाई बुझाउँछ ।

३. उपभोक्ता समिति दर्ता गर्नुपर्ने : स्थानीय स्तरमा सामुदायिक रूपमा आफ्नो निमित्त खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति दर्ता गरेर मात्र उपभोक्ता समिति स्थापना गर्नुपर्नेछ । यस कार्यविधिवमोजिम दर्ता नगरी कसैले पनि उपभोगता समिति स्थापना गर्नुहुदैन ।

४. खानेपानीको मूल दर्ता गर्नुपर्ने : १. गाउँपालिकाको क्षेत्रमा खानेपानी उत्पादनको मुख्य श्रोत मुहान (डिपबोरिङ सतही मूल) बाट सङ्कलन गरी खानेपानी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने अवस्थामा सो मूलसहित आधिकारिक खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोगता समिति दर्ता गर्नु पर्नेछ । खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिले खानेपानी व्यवस्थापन गरी सार्वजनिक उपभोग गर्नका लागि खानेपानी सङ्कलन गर्ने उत्पादनको मुख्य श्रोत मुहान (मूल) दर्ताको लागि गाउँपालिका समक्ष माग गर्नु पर्नेछ । माग भए पछि निम्न अनुसारको समितिले मूल दर्ता गर्न मिल्ने अवस्था देखिएमामूल दर्ता सहितको अनुमति दिन सक्नेछ ।

१) संयोजक— गाउँपालिका प्रमुख

२) सदस्य —सम्बन्धित वडाको अध्यक्ष

३) सदस्य सचिव —प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२. समितिले आवश्यक ठानेमा खानेपानीसँग सम्बन्धित इन्जिनियरलाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा राख्न सकिनेछ ।

५. समिति दर्ता : (१) समिति दर्ता गर्न कम्तीमा सात जना बढीमा एघार जना व्यक्तिहरूले देहायको विवरण खुलाई समितिको विधान (अनुसूची १ बमोजिम) एक प्रति, नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि र तोकिएको दस्तुर सहित गाउँपालिका प्रमुख समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

क) समितिको नाम,

ख) उद्देश्यहरू,

ग) खानेपानी वितरणको सेवा क्षेत्र

घ) समितिका सदस्यहरूको नाम , ठेगाना र पेसा,

ङ) कार्यालयको ठेगाना,

च) गा.पा.द्वारा तयार गरिएको नमुना अनुसारको विधान

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन सम्बन्धित वडाको सिफारिस भए पछि गाउँपालिका प्रमुखको आदेशानुसार प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले आवश्यक जाँचबुझ गरी समिति दर्ता गर्न उचित ठानेमा समिति दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिनेछ ।

(३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कुनै समिति दर्ता नगर्ने निर्णय गरेमा त्यसको सूचना प्राप्त गरेको मितिले ३५ दिन भित्र त्यस्तो निर्णय उपर गाउँपालिका प्रमुखसमक्ष उजुर गर्न सक्नेछ

(४) उपदफा (३) बमोजिमको उजुर प्राप्त भएपछि गाउँपालिकाका प्रमुखले वडा मार्फत आवश्यक जाँचबुझ गरी त्यस्तो समिति दर्ता गर्न मनासिब ठहरिएमा सो समिति दर्ता गर्न प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई आदेश दिन सक्नेछन् र त्यसो भएमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले समिति दर्ता गरिदिनु पर्नेछ ।

(५) यस दफा अन्तर्गत दिइने प्रमाणपत्रको ढाँचा अनुसूची २ बमोजिम हुनेछ ।

(६) दर्ता भएको समिति प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिना भित्र नवीकरण गर्नुपर्ने । दर्ता दस्तुर रु १,००० (एक हजार), नवीकरण दस्तुर वार्षिक रु ५०० (पाँच सय) तिर्नु पर्नेछ ।

६. समिति संगठित संस्था मानिने : (१) यस कार्यविधिअन्तर्गत दर्ता भएको समिति अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र सङ्गठित समिति हुनेछ । सो समितिको सबै कामको निमित्त आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ ।

(२) समितिले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न सक्नेछ र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्नेछ ।

७. संस्थाको सम्पत्ति : (१) तोकिएका मुहान क्षेत्र, भौतिक संरचना, समितिको मौज्दातमा रहेको नगद तथा जिन्सी समितिको सदस्य वा कर्मचारी लगायत कुनै व्यक्तिले समितिको विधान विरुद्ध संस्थाको कुनै सम्पत्ति दुरुपयोग गरेमा,

कब्जा गरेमा वा रोक्का राखेमा गाउँपालिकाले त्यस्तो सम्पत्ति दुरुपयोग गर्ने, कब्जा वा रोक्का राख्नेबाट फिर्ता लिई समितिलाई बुझाइदिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको सम्पत्ति फिर्ता गर्ने गरी गाउँपालिकाले गरेको कारवाहीमा चित्त नबुझे व्यक्तिले सम्बन्धित अदालतमा उजुर गर्न सक्नेछ ।

(३) समितिको सदस्य वा कर्मचारी लगायत कुनै व्यक्तिले समितिको कुनै सम्पत्ति वा लिखत वा प्रतिष्ठा विरुद्ध कुनै अपराध वा विराम गरेमा समितिको कुनै सदस्य उपर प्रचलित कानूनबमोजिम गाउँपालिकाले कारवाही चलाउन सक्नेछ ।

८. यसअघि दर्ता भई वा नभई स्थापना भएका समितिले दर्ता गर्ने :

(१) यो कार्यविधि प्रारम्भ हुनुभन्दा अघि तत्काल प्रचलित कानूनबमोजिम सूचीकृत भई वा नभई स्थापना भएका समितिले पनि यो कार्यविधि प्रारम्भ भएको मितिले ६ (छ) महिनाभित्र यो कार्यविधिबमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता गराउनु पर्नेछ । दर्ता नगराएमा त्यस्ता समितिहरूको खाता राक्का गरी वडा मार्फत सम्पूर्ण हरहिसाब निरीक्षण गरी उपभोक्ताहरूको भेला गराई नयाँ समिति गठन गरी दर्ता गर्न सक्नेछ । जिल्ला जलस्रोत समिति वा अन्य सरकारी निकायमा पहिले दर्ता भइसकेको समितिहरूका लागि दर्ता हुनका लागि गत आ.व. सम्मको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र साधारण सभाको निर्णय अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

९. समितिको उद्देश्यहरूमा हेरफेर : (१) समितिको उद्देश्यहरूमा हेरफेर गर्न आवश्यक देखेमा वा अन्य समितिलाई आफ्नो समितिमा गाभ्न उचित देखेमा सो समितिले तत्सम्बन्धी प्रस्ताव तयार पारी सो प्रस्ताव उपर छलफल गर्न समितिको विधानबमोजिम साधारण सभा बालाउनु पर्नेछ । सभाबाट अनुमोदन गराई गाउँपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(२) साधारण सभामा उपस्थित भएका जम्मा सदस्य सङ्ख्याको दुई तिहाइ सदस्यहरूले प्रस्तावमा समर्थन जनाएमा सो प्रस्ताव साधारण सभाबाट पारित भएको मानिनेछ । तर सो प्रस्ताव लागु गर्न नगरपालिकाको पूर्व स्वीकृत लिनुपर्नेछ ।

१०. समितिको वर्गीकरण : दर्ता अनुमति प्राप्त गरी गाउँपालिकाका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरूको व्यवस्थापनबाट खानेपानी उपलब्ध गराउने उपभोक्ता सदस्य सङ्ख्याको आधारमा निम्न अनुसार उपभोक्ता समितिको वर्गीकरण हुनेछ ।

१) १००१ जना वा सो भन्दा बढी उपभोक्ता सदस्य भएको (क) वर्ग,

२) ५०१ देखि १००० जना उपभोक्ता सदस्य भएको (ख) वर्ग र

३) ५०० जनासम्म उपभोक्ता सदस्य भएको (ग) वर्ग

११. तदर्थ समिति गठन गर्न सकिने : यस अघि दर्ता स्वीकृति प्राप्त गरी सञ्चालनमा रहेका र नयाँ अनुमति प्राप्त गरी स्थापना हुने उपभोक्ता समिति गठन प्रक्रिया पूरा नगरेमा त्यस्ता तदर्थ समिति वा अवधि पूरा भएका उपभोक्ता सदस्यहरूमध्येबाट तदर्थ समिति गठन गरी साधारण सभा समेतको

आवश्यक प्रक्रिया काम कारवाही गरी गराई व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ ।

१२. संघ गठन गर्न सकिने : दर्ता स्वीकृति प्राप्त गरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिहरूमध्येबाट एक उपभोक्ता समितिलाई एक सदस्य मानी गाउँस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता संघ गठन गरी सोही संघको मातहतमा प्रत्यक्ष रेखदेख सहयोगसमेत रहने गरी अन्य सम्पूर्ण उपभोक्ता समितिहरूलाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

१३. हिसाबको विवरण पठाउनुपर्ने : उपभोक्ता समितिले आफ्नो समितिको हिसाबको विवरण लेखा परीक्षकको प्रतिवेदनसहित प्रत्येक वर्ष गाउँपालिकामा पठाउनुपर्नेछ । आ.व. सुरु भएको मितिले ६ महिनाभित्र सभा सम्पन्न गर्नपु न्छे ।

१४. हिसाब जाँच गर्ने : (१) प्रमुख प्रसासकिय अधिकृतले आवश्यक देखेमा समितिको हिसाब जुनसुकै बेला आफूले नियुक्त गरेको कुनै अधिकृतद्वारा जाँच गराउन सक्नेछ । (२) हिसाब जाँच गर्ने अधिकृतले मागेको विवरण तथा कागजातहरु वा सोधेको प्रश्नको जवाफ दिनु समितिको पदाधिकारी, सदस्य र कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) हिसाब जाँच गर्ने अधिकृतले गाउँपालिकाले तोकिदिएका म्यादभित्र हिसाब जाँच को प्रतिवेदन गाउँपालिका समक्ष पेश गर्नपु न्छे र सो प्रतिवेदनका आधारमा समितिको कुनै सम्पत्ति सो संस्थाको कुनै पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीले हिनामिना गरेको, नोक्सान गरेको वा दुरुपयोग गरेको छ भन्ने गाउँपालिकालाई लागेमा निजले त्यस्तो पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीबाट सो हानि नोक्सानी

असुल गर्न प्रचलित कानूनबमोजिम कारवाही चलाउन सक्नेछ ।

तर प्रचलित कानूनले सजायसमेत हुने अपराध भएकोमा प्रचलित कानूनबमोजिम मुद्दा चलाउन सक्नेछ ।

१५. निर्देशन दिने : गाउँपालिकाले समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

१६. दण्ड सजाय : (१) दफा ४ बमोजिम दर्ता नगराई समिति स्थापना गरेमा वा दफा ७ बमोजिम दर्ता नगरी समिति सञ्चालन गरेमा त्यस्ता समितिका सदस्यहरूलाई गाउँपालिकाले जनही पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गरिनेछ ।

(२) दफा (१३) बमोजिम हिसाबको विवरण नपठाएमा संचालक समितिका सदस्यहरूलाई गाउँपालिकाले जनही एक हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ । तर कुनै सदस्यले दफा (१३) उल्लङ्घन हुन नदिन सकभर प्रयत्न गरेको थियो भन्ने सन्तोष हुने प्रमाण पेश गर्न सकेमा निजलाई सजाय गरिने छैन ।

(३) दफा (१४) उपदफा (२) बमोजिम हिसाब जाँच गर्ने सम्बन्धित अधिकृतले मागेको विवरण तथा कागजपत्र वा सोधेको प्रश्नको

जवाफ नदिने सम्बन्धित पदाधिकारी, सदस्य वा कर्मचारीलाई गाउँपालिकाले दिएको निर्देश न पालना नगरेमा पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(४) दफा (९) बमोजिम गाउँपालिकाको स्वीकृति नलिई समितिको उद्देश्यमा हेरफेर गरेमा वा अर्को समितिसँग गाभेमा वा समितिले आफ्नो उद्देश्यको प्रतिकूल हुने गरी काम कारवाही गरमा वा गाउँपालिकाले दिएको निर्देश न पालना नगरेमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले त्यस्तो समितिको दर्ता निलम्बन गर्न वा खारेज गर्न सक्नेछ ।

१७. दफा १६(४) बमोजिम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले गरेको अन्तिम निर्णय उपर पतौस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पनुरावदे नलाग्नेछ ।

१८. समितिको विघटन वा त्यसको परिणाम : (१) समितिको विधान बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्न नसकी वा अन्य कुनै कारणवश समिति विघटन भएमा त्यस्तो समितिको सम्पूर्ण जायजैथा गाउँपालिकामा सनर्छे ।

१९. नियम बनाउने अधिकार : यस कार्यविधिको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले नियम बनाउन सक्नेछ ।

२०. समितिले आफ्नो विधान अनुसारको तोकिएको समयावधि भित्रमा नयाँ कार्यसमिति चयन हुन नसकेमा उक्त कार्यसमिति स्वतः विघटन भएको मानी अर्को कार्यसमिति चयन नभएसम्म समिति सञ्चालन गाउँपालिकाले गर्नछे ।

२१. खारेजी वा बचाउ : (१) खानेपानी उपभोक्ता समिति व्यवस्थापन कार्यविधि लागु हुनुपूर्व जलश्रोत ऐन, २०४९ अन्तर्गत दर्ता भएका समिति यसै कार्यविधिबमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता हुनुपर्नेछे ।

अनुसूची-१

(दफा ५ को उपदफा (१)सँग सम्बन्धित)

खानेपानी संस्थाको लागि विधानको नमूना

.....खानेपानी संस्थाको विधान

प्रस्तावना : नवराजपुर गाउँपालिका वडा नं..... मा रहेको

बाट पानी संकलन गरी संचालन गरिदै आएको पानीलाईका

वासिन्दाहरुका लागि खानेपानी आयोजनाको कार्यक्रम संचालन गर्न वाञ्छनीय भएकाले खानेपानी आयोजनाको कार्यक्रम छनौट गरी कार्यक्रमको तजर्मुा, कार्यान्वयन, अनुगमन, समीक्षा, मुल्याङ्कन, सञ्चालन र मर्मत सम्भार समेत स्थानीय स्तरबाट नगर्ने गरी स्थानीयवासीहरुकाे तत्परतामा याे विधान तजर्मुा गरी नवराजपुर गाउँपालिका खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यविधि, २०८१ बमोजिमउपभोक्ता समिति गठन गरिएको छ ।